

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EXCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

<p>Abonamente: Pe un an: cor. 10. Pe 1/2 an: cor. 5. In străin.: cor. 12. Numărul 50 bani.</p>	<p>REDACȚIA: Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan Roșianu, Dr. Alexandru Ni- colescu, Dr. Alexandru Rusu și Dr. Ioan Coltor.</p>	<p>Redacția și Admi- nistrația: »Cultura Creștină«. Balázsfalva.</p>
--	--	--

De-acum pietrele vor grăi.

— Crâmpoie din mișcarea pentru orfelinatul nostru din Blaj. —

Ideea înființării unui orfelinat al bisericii noastre la Blaj, a trezit pretotindenii o însuflețire sfântă, vrednică de măreția cauzei pe care o servește. Născută dintr'o reală necesitate și fiind un adevărat postulat al vremii, schinteia, purtată de vânturi prielnice, a aprins în sufletele fiilor acestei biserici, mult mai curând decum ne-am fi putut-o gândi vre-odată, o adevărată văpaie a iubirii dumnezeiești față de aproapele, la căldura căreia se alege acum aurul curat al ofrandelor marimoase, ce cad mereu, cu multă greutate, în vistieria așezată în templul nostru, în Blaj. Plânsul înecat și atât de tânguitor al sutelor și miilor de orfani de pe satele noastre stoarce azi lacrimi de compătimire pe fețele tuturor, și glasul lor debil de copil se aude azi pretotindenii. Da, pentru că vraja iubirii a făcut minunea cea mare, că presa noastră nu cunoaște azi o problemă mai importantă decât să primească în coloanele sale acest vaiet amarnic, purtându-l din casă în casă. Ca mâneamvoanele bisericilor noastre vor răsuna de pastoralele iubiților noștri arhieriei și pe urma glasului lor sfințit de părinți ai orfanilor, un singur gând ne va stăpâni pe toți: cum să sprijinim mai creștinește această măreață pornire caritativă.

Orfelinatul nostru român unit este o faptă împlinită. Din momentul când consistorul nostru din Blaj a primit ideea înființării și a luat măsurile pe cari le cunoaștem, un singur glas cobitor n'a mai fost în Blaj, care să conteste aceasta. Și

când s'a pornit apoi, a doua zi după aceasta, așezarea primelor pietri de temelii, când înseși pietrile au început să grăiască, a amuțit orice cuvânt și a dispărut orice îndoială. Cuprinși de o emoțiune sfântă și curată, nu știam cum să mulțămim mai bine lui Dumnezeu pentru atâta binefacere, pentru atâta căldură a iubirii aprinse în inimi. Întrezăream deja proporțiile mari, uriașe, pe cari le va lua această mișcare, vedeam curentul cum crește într'una în alvia-i bine săpată, și în clipele de singurătate auziam deslușit glasul argințiu de bucurie al orfanilor, cum în capela orfelinatlui se roagă pentru binefăcătorii lor, mulțumind lui Dumnezeu, că i-a lăsat să fie Români și uniți.

Dar nici nu se putea altfel. Cele douăzeci de mii de coroane ale Î. Preasfințitului nostru Mitropolit Victor, cari deschideau lista de subscriere pentru orfelinat, urmată de cele peste treizeci de mii ale Blăjenilor erau fapte, cari întreceau — pentru ce n'am spune-o acum? — și cele mai optimiste așteptări. Și când a venit apoi scrisoarea micului preot din Maramurăș, care înainte chiar de a ști dacă s'a hotărât ori nu înființarea orfelinatlui, îndemnat numai de șirele noastre din Nr. 3 al acestei reviste, a oferit întreg ajutorul său dela stat pe un an: una miie cinci sute de coroane și a promis, că dacă el se va face, va întregi această sumă la trei mii de coroane, — a mai lipsit singur depeșa Preasfințitului Demetriu dela Oradea, care cu graiu de înger ne grăia despre o sumă de patru zeci de mii oferită orfanilor, — pentru ca să putem zice, că de acum... pietrile acestea vor fi cel mai grăitor îndemn pentru toată lumea, care va veni cu obolul său de acum înainte.

Și am putea încheia aici. Dar ne gândim, că trebuie să mai relevăm un moment de o duioșie fără de seamăn. Avem în satul Ciufud de lângă Blaj o văduvă oarbă, care își duce viața trăind din cerșite. Și când această biată femeie lipsită de lumina ochilor, dar stăpânită de o mare lumină a credinței, a înțeles despre ce se vorbește, urmând pilda văduvei din sf. Scriptură, a pus și ea doi bani în vistierie: o întregă coroană...

În fața acestor semne, nu se poate mai eclatante ale unei atât de înalte concepții de viață ce stăpânește biserica noastră și pe toți fiii ei până la unul, și în fața grăiului puternic și deslușit ce se desprinde din aceste pietri de temelie, ce alta am putea zice mai potrivit, decât: Cu Dumnezeu înainte!

Dr. ALEXANDRU RUSU.

Gânduri creștine asupra războiului.

Războiul e complexul, sumarul și gradul suprem al tuturor suferințelor trupești și sufletești, cari nu ating oameni singuratici numai, ci popoare întregi deodată. Vai de urzitorul unor astfel de nefericiri îngrozitoare! Păcatul lui e strigător la cer, e blăstăm care-l urmărește întreagă viața pământească. Fericit e neamul a cărui conștiință e nepătată, a cărui conștiință e liniștită, când e vorbă de cauzele cari au împins omenimea într'un cataclism atât de grozav! Fericit e neamul nostru, care astăzi sângeră, suferă și tace cu dulcea mângăere în inimă, că din intrigile cari au urzit războiul nu-l privește nici cel mai subțire fir de băteală. Asupra cauzelor și preluțiilor motore ale războiului mondial din anii 1914—?, istoria își va spune sentința sa; cu inima împăcată noi îi așteptăm sentința dreaptă. Am comite o mare greșală însă dacă am crede, că aici avem de-a face numai cu cauze contingente, cu autori omenești — și nu și cu înșasă *provedința divină*.

Avem convingere tare că o astfel de întervenire crudă în mersul vieții omenești, precum e războiul, și încă un așa războiu, e posibilă numai cu voința și destinul divin. Din puncte de vedere mai înalte, Dumnezeu permite mână liberă puterii ticăloase să se arunce în flacări lumea întreagă.

— Numim războiul *pedeapsa lui Dumnezeu*, care o croește pentru popoare, când paharul fărădelegilor s'a umplut și strigă după ispășire; când au devenit atât de bolnave, încât mijloace pașnice nu ar mai aduce nici o îmbunătățire, ar rămâne fără rezultat; și, în fine, când popoarele și-au luat în calea desvoltării o astfel de direcție care duce spre stricăciune, corupție, decădere și pe care numai o îmbrâncitură potrivnică o poate aduce la rezon.

• Războiul e cură de suferințe pentru națiuni; e caz de operație în organismul bolnav al popoarelor; e o operație pe moarte și viață, împreună cu multă pierdere de sânge și cu grele amputații. • Aicia trebuie să iasă la iveală ca oare organismul are destulă putere de viață să treacă peste această încercare și să se reînsănătoșeze. Altcum piere, ori rămâne schilod. • Războiul e pedeapsă, în locul prim, pentru aceia, cari l-au urzit în mod păcătos. După aceea e pedeapsă asupra acelorora, cari în contra voinței au intrat în flăcările lui.

Mai departe e pedeapsă asupra acelor, cari duc rolul de executori ai pedepsei; și, în fine, și asupra acelor, cari vor ieși învingători din războiul! Pedeapsă este și asupra neamului nostru, căci și neamul nostru, își are păcatele sale de ispășit; își are de bună seamă și neamul nostru părțile de întunec, are pentru ce să fie vrednic de pedeapsă și de aceea nici nu se va plânge de asprimea ei. Nu va ridica glas, nici nu se va provoca la șirul veacurilor de suferințe, ci va geme și de astădată fără murmur, sub crucea durerilor.

•Războiul e ultimul și *cel mai crâncen mijloc de educație*. Reflectoarele lui au luminat de-odată toate exterioarele spoite, toate alergările ipocrite ale culturii; cu degetul său sângeros a arătat o mare rană înfocată pe trupul neamurilor. Rana aceasta a provenit din faptul, că cea mai mare parte a societății omenești și-a uitat de vechile și curatele obiceiuri ale părinților, de patriarhalele și simplele moravuri de demult, de încrederea în Dumnezeu, de sfințenia vetrei familiare —, iar în locul acestora a început să soarbă otrava literaturilor și artelor nerușinate, s'a dat blăstămățiilor furioase.

Războiul a citat în fața scaunului său de judecată pe vestiții autodidacți fără credință, fără religione, fără Dumnezeu și biserică — și repede și-a rostit sentința asupra lor.

Din suferințe scoatem învățători. •Războiul e un complex de suferințe, dar totodată e și un *dascăl* în stil înalt. Învață nenumărat de multe lucruri. Adună cu de-asila în școală, la prelegerile sale popoare întregi și împărății mari. În câteva ore prăbușește toate teoriile filozofilor celebri, toate sistemele și concepțiunile lor despre lume. Decide principiile, legile fundamentale, prejudițiile, cari au dominat în mulțimi. Necesitează pe oameni să învețe cu totul alte măsuri în toate, în decursul unui timp miraculos de scurt; să tracteze cinstit pe aceia, pe cari nu demult i-a desprețuit; și să arunce dela sine, ceea ce mai înainte a prețuit atâta!

Războiul e totodată și *catehet* și *profet*, care cu trăsnetul tunurilor face să amuțească necredința, minciuna, blasfemia — și face să răsune iară în conștiința omenirii aceste cuvinte puternice: păcat și ispășire, moarte și eternitate, Dumnezeu și Hristos.

Războiul e un *educator* în stil înalt. Intervenirea lui e crâncenă, pedeapsa lui e înfricoșată. Cu berbecele de fier al groazei și al lipsei extreme sparge și conștiința cea mai îm-

pietrită; trezește chiar și în cel mai depravat suflet ultima drojdie de putere morală; pătrunde în inima poporului cu influința lui puternică și deșteaptă acolo forțe tănuite, comori nebănuite încă, izvoare noue de viață. Unde nu de mult se pareă că peste toate stăpânește egoismul, moleșirea, alergarea după delicii, lăcomia, interesul propriu, — acum de-odată apare spiritul abnegării și al suferinței fără murmur în gradul cel mai de sus.

Unde înainte de asta devastau încăerările de partid, unde grosimea firelor de păr făcea rupturi, acum toate le vedem topindu-se într'un întreg. Acel fel de oameni nu mai sunt, au pierit, s'au transformat în eroi în adevăratul înțeles al cuvântului.

Putem să numim războiul dascăl, educator, dar aceasta se poate spune numai într'un cânt luminează, pedepsește și operează. Rezultatul amintit mai sus însă numai acolo îl poate ajunge, unde este bază sănătoasă, morală și religioasă în indivizi și în popoare. Unde acest lucru lipsește, acolo devine furie turbată, care nu știe decât să strice și să dărâme; schimbă popoarele în bestii setoase de sânge și toate instinctele atavice le preface în închinare diabolică.

Este adevărat, că iubirea de patrie și neam e capabilă de multe: picură în suflete curaj eroic, le face apte de fapte mari, de jertfe hecatombice, trage cu aureole peste grozăviile războiului. Dar și acesteia numai religiunea îi dă sfințenie, forță supraomenească, eternizare. Religiunea în războiu își aniversează jubileele cele mai cu sentiment. Plină de-aceeaș veșnică iubire, pentru tractarea rece experiată adeseori în timpuri de pace, acum își răsbună. Cu multă gingășie își întinde ajutorul și acelor, cari nu cu mult înainte au desprețuit-o și au defăimat-o; cucerește suflete multe, cari până acum s'au ascuns dinaintea ei; își vede iară bisericile pline; binecuvântă oastea înainte de plecare și o însoțește pe drum cu mulțimea nevăzută a acelor, cari se roagă fierbinte pentru ea. Sfințește însuș războiul și toarnă putere în învingerile și înfrângerile lui, în rănilor și greutățile lui.

Iubirea creștină este singura putere nepărtinitoare în războiul popoarelor; se ostenește să facă bine amicilor și inamicilor, să ușureze, să vindece pierderile, schinguirile și rănilor. Și cu aceasta încă nu a făcut tot ce e în stare să facă: în mod minunat își multiplică brațele, își potențează

forțele, instituțiile, izvoarele de bani și darurile felurite. Pășește prin ploaia de gloanțe fără frică și ia sub scutul aripilor sale pe cei căzuți și învinși. Vai de-acel neam, care exclude dinaintea sa ajutorul religiei și mângăierea iubirii creștine! Acela se va nimici nu atât din cauza înfrângerilor ce le-au suferit oștile sale, ci din cauza înfrângerii ce-a suferit-o credința și religiunea la acel neam.

Numai religiunea e în stare să întărească și să nobilitze o națiune așa, încât să-și poată suportă pierderile fără rușine; numai credința și iubirea creștină asigură succesul unui războiu victorios. Sunt demni de dispreț însă aceia, cari în grozăviile și lipsele războiului se târesc spre cruce — și, după ce a trecut războiul, o calcă în picioare; aceia cari în războiu strigă după Dumnezeu, iar după războiu nu le pasă de Dumnezeu; aceia cari în mizeriile cauzate de războiu se căesc amar, iar după trecerea furtunilor se reîntorc la vițiuul lor vechiu; cari la izbucnirea războiului și-au încuiat casa dinaintea artei imorale și a presei inficiatoare, și după războiu iar să întorc la acele —, o astfel de purtare ticăloșește și umilește; e păcat în contra Spiritului sfânt...

Noi însă să facem ceea ce se ține de noi. Înainte de toate să prefacem în fapte de jertfă și iubire suferințele zilelor războinice.

● În ce formă și în ce măsură e capabil omul să-și schimbe în energie, în forță de viață suferințele, chinurile, îngrijorările — și prin aceasta să învingă, ne-o arată cei mai iubiți ai noștri de pe toate fronturile. Dar nouă celor de-acasă nu ni-e permis a ne lăsa să fim făcuți de rușine. Trebuie să ne scoatem la iveală toată energia, nu pentru ca să ne dăm în tristării, ci pentru ca să ne îndeplinim munca dublă și să ne facem folositori pretutindenea. Tocmai deaceia e lucru necinstit viața fără cumpăt, alergarea după delicii, lenea, trândăvia, până când cei de-un sânge cu noi sunt expuși celor mai mari lipse acolo departe undeva, prin țeri străine și inimice.

Extraordinar de însemnat este, ca fiecare credincios să-și transpună toate lipsele și afacerile în legătură cu războiul în cadrul sfânt al religiei, prin rugăciune, și intenție curată, prin jertfă și cult divin, prin întrepunere și mulțămită. În acest cadru războiul însuș va fi sfințit, suferințele vor deveni suportabile, merituose și abundante în fructe. În aceasta, pildă

bună ne-au dat soldații noștri. Din biserică au pornit în războiu, dela altarele de-acasă și-ale țărilor inimice și-au împrumutat spirit de jertfă. Prin spiritul de jertfă, prin spiritul rugăciunii sunt în legătură strânsă și continuă cei cari se află acolo și cei rămași acasă.

În spiritul acesta trebuie să suportăm războiul trimis de Dumnezeu asupra noastră, pentru ca după aceea să urmeze adevărata pace binecuvântată.

Cea mai de frunte însă e iubirea. Aceasta mângăie grozăviile războiului, dramele înfricoșate ale câmpurilor de luptă, icoanele monstruoase ale devastărilor, corpurile ciungărite, cadavrele sângeroase, șirurile de morminte, inimile sângera-toare ale văduvelor și ale *orfanilor*. Și iubirea mobilizează îndată la izbucnirea războiului și nu lasă pe nime să trândăvească; cuprinde pe toți în brațe fără alegere, fără deschilire de etate, sex, poziție și avere; dă de lucru fiecărui și fiecărui îi prescrie o datoriță... Războiul e gradul cel mai înalt al suferințelor! Datorița noastră este: să prefacem gradul acesta al suferințelor în cel mai înalt grad al iubirii.

TEODOR MURĂȘANU.

Contribuții istorice privitoare la situația materială a preoțimii române din Ardeal și Ungaria.

(I.)

În 1279 papa Nicolae III scrie clerului din Ungaria, să deie legatului apostolic, Filip de Fermo, sprijinul necesar pentru întărirea credinței catolice și alungarea din țară a schismaticilor.¹⁾ Tot atunci sinodul ținut la Buda, sub conducerea aceluiaș legat apostolic, a luat aspre măsuri de extirpare a credinței schismatice din regatul Ungariei, poruncind ca preoții schismatici să fie opriți a face slujbe, a ridică capele și biserici, iar credincioșii să fie împiedecați, în caz de lipsă, per saeculare brachium, de a lua parte la slujbele ăstorfel de preoți. Sinodul dispune apoi ca hotărârile acestea să fie scrise cu litere mari și cetețe pe table, cari, legate cu lanțuri de fier, să fie expuse în biserici pentru a ajunge la cunoștința tuturor.²⁾

¹⁾ Harmuzachi, Documente privitoare la istoria Românilor I, 435.

²⁾ Történelmi tár din 1881, pp. 548—9.

Singura biserică recunoscută și apărută de legile țării eră, deci, în Ungaria cea catolică. Biserica orientală eră numai tolerată, însă nu în senzul, în care a fost tolerată în veacurile următoare în Ardeal, când toleranța aceasta deși numai „usque ad beneplacitum“ eră totuș cuprinsă în legile țării, ci o toleranță, să-i zicem clandestină, negarantată de nici o lege. Mare parte din teritoriul țării eră locuită de popoare aparținătoare bisericii răsăritene, cari țineau cu tărie la credința lor. O convertire a lor s'a dovedit, cu toate încercările și pe lângă toate stăruințele reprezentanților pontificilor romani, imposibilă, iar scoaterea lor din țară, cum cerea la 1279 papa Nicolae III, ar fi fost împreună cu mari pagube materiale. Astfel regii și domnii de pământ chiar și când aceștia erau episcopi sau canonici, trebuiau vrând nevrând să îngăduie ca pe moșiile lor să petreacă și preoți schismatici, cari să slujască în modestele bisericuțe urgisita slujbă schismatică pentru umilitul popor, care făcea să rodească câmpiile, secă bălțile și mocirlele, tăia pădurile și apăra țara de invaziile vecinilor. Imprejurările vieții s'au dovedit și data aceasta mai puternice decât litera canoanelor și jurămintele regilor.

Nefiind deci recunoscut prin lege dreptul de existență al bisericii orientale, este evident, că nici preoțimea nu putea fi împărtășită de nici un privilegiu legal. Soartea ei eră astfel aceea a poporului, pe care-l păstoria. Trebuia să supoarte toate sarcinile publice, pe cari le suportă poporul și să plătească toate contribuțiile pe cari le plătia el. Abia în 20 Martie 1479 îl vedem pe regele Matia Corvinul scutind preoțimea maramurășană, la intervenția misteriosului mitropolit de Belgrad (Nandoralba) Ioanichie (în original Iwannythye), de tot felul de contribuții ordinare și extraordinare, cari trebuiau să le deie regelui.¹⁾

În ce privește îndatoririle preoților față de singuraticii domni de pământ, pe a căror moșie se aflau, și acele erau, în general, egale cu ale poporului de rând. Dâșii atârnavu întru toate dela bunăvoința proprietariului, pentrucă nu există nici o lege, care să le garanteze o situație deosebită de aceea a credincioșilor. Unde însă proprietariul eră mai cu tragere de

¹⁾ Diploma a fost publicată, după originalul aflător în arhiva episcopiei rutene din Ungvar, de Hodinka în A munkácsi gör.-kath. püspökség okmánytára I, 2-3.

inimă față de tagma preotească sau avea interese materiale, ca preotul să se așeze pe moșia lui, acolo situația aceleia eră mai tolerabilă. Astfel la 1349 Demetriu, episcopul Orăzii-mari, voind să atragă cât mai mulți locuitori pe posesiunea sa Felwenter (possessionem nostram Felwenter vocatam populorum multitudine intendentes decorare), dă voevodului Petru, fiul lui Stanislau, judeului satului, dreptul de a putea ține un preot român, care va fi scutit de toate serviciile și contribuțiile, ce i-se cuveniau episcopului.¹⁾ Scutirile acestea dela diferitele sarcini iobăgești au avut-o mai târziu toți preoții români de pe teritoriul episcopiei Orăzii-mari, cum dovedește scrisoarea din 1503 a episcopului Gheorghe. Episcopul atrage într'însa atenția funcționarilor de pe domeniile sale, că preoții români sunt scutiți pe baza diplomelor antecesorilor săi de tot felul de contribuții și au fost scoși de sub jurisdicția funcționarilor ordinari, fiind supuși preoții judecării protopopului, iar protopopul judecării episcopului sau a locuitorului său. Scrisoarea aceasta a fost confirmată și de episcopii Gheorghe Martinuzzi în 1538 și de Mateiu Zabardi în 1554.²⁾

Scutirile de acestea dela serviciile iobăgești aveau preoții români și în alte părți. Astfel d. p. cei cari se aflau pe domeniile cetății Chioarului dădeau în 1566 numai un țol sau 1 fl. 25 denari.³⁾ În 1603 dădea fiecare preot 1 fl. 50 denari. Numărul lor eră în acest an pe teritoriul cetății: 26.⁴⁾ Preoții aflători pe teritoriul cetății Șimleului dădeau, cum dovedește urbariul din 1594, o saltea de lână (culcitra lanca).⁵⁾ Pe la sfârșitul veacului al XVII și începutul celui următor preoții români de pe domeniul Crasnei (Krasznai uradalom) trebuiau să deie proprietarului numai o piele de vulpe la an.⁶⁾ Acelaș

¹⁾ Bunyitay Vince, A váradi püspökség története I Nagyvárad 1883, p. 192.

²⁾ Ibidem, pp. 349 - 50.

³⁾ Orig. în arhiva statului din Budapesta „Kincstári osztály” colecția: „Urbaria et conscriptiones” fasc. 101 nr. 45. „Sacerdotes singuli dant quotannis unum lodicem ad arcem... aut si eum non possunt habere R. 1 denaros 25”. Cf. și Magyar gazdaságtörténeti szemle XII (1905), pp. 258 - 60.

⁴⁾ Orig. ibidem sub titlul Urbarium sive emolumentum totius proventus arcis Keovar... 1603 în colecția Urbaria et conscriptiones fasc. 16, nr. 19.

⁵⁾ Petri Mór, Szilágyvármegye monographiája II, pp. 195 - 201 passim.

⁶⁾ Ibidem, p. 241.

onorar îl dădeau domnului de pământ și preoții ruteni din Maramurăș în 1646.¹⁾

Cum am zis mai sus, scutițele acestea nu erau întemeiate pe paragrafii legilor, ci pe bunăvoința sau interesul domnilor de pământ, cari le schimbau după plac sau le nimiceau cu totul. Abia pe la mijlocul veacului XVI aflăm cel dintâiu dat, când preoțimea română a fost scutită prin lege de anumite contribuții publice, la cari eră supus poporul de rând. Și anume dieta ținută la Turda în 1548 scutește prin art. XII pe preoți de cincizecime (quingagesima), impunându-le o altă contribuție mai mică, care constă dintr'un anumit cvant de piele și pânză.²⁾ Pe timpul scurtei și furtunoasei domnii alui Mihaiu Viteazul în Ardeal, dieta ținută în 21—7 Iulie 1600 în Alba-Iulia scutește în art. 27 la dorința expresă a gloriosului voevod preoțimea românească de tot feliul de servicii iobăgești.³⁾ Scutițele acestea nu au fost însă respectate niciodată și astfel situația clerului românesc a devenit din zi în zi mai tristă, fiind supuși la toate sarcinile iobăgești și neavând nici dreptul de a se mută de pe moșia unui domn de pământ pe a altuia mai milostiv și mai îngăduitor. Soartea umilită a preoțimii noastre o descrie în culori vii decretul din 9 Iunie 1609 al principelui Gavrilă Báthori. „Văzând — zice principele — nevoia și dosada tuturor popilor românești pretutindenea în țara noastră a Ardealului rânduite... de care au de domni și de alții mai mulți, ci mai vârtos de dânșii de domnii pământești, feciorii lor iobagi au fost, din zi în zi se îngreunează și cu mare supărare să-i împresoare în aleanul legii și al dreptății... cât nici din pământul care au născut și de supt puterea domnului său pământesc, dobândind alt popor mai bun și mila altor domni, a se mută nu-i lasă, ci cu obiceiul iobăgesc asemenea cu ceialalți iobagi, domnii pământești, și cu slujbe mișelești să rabde și să poarte“.⁴⁾ Principelui i-s'a făcut milă de

¹⁾ Magyar gazdaságtörténeti szemle I (1894) pp. 331, 333 și 339.

²⁾ Monumenta comitialia regni Transylvaniae I, 241. Cf. și Cipariu, Acte și fragmente, p. 271. Aci articolul de lege e publicat greșit.

³⁾ Ibidem vol. IV., p. 527. „Az mi nézi nagyságodnak második kívánságát hogy az oláh papok személyit senki község közzé való szolgálatra ne kényszerithetné, ezben is nagyságod kívánságát megböcsüllöttük és végeztük, hogy az oláh papok minden efféle szolgálattal minden helyeken, személyekben immunisok legyenek“.

⁴⁾ Traducerea e alui Gheorghe Șincai, Cronica Românilor la a. 1609. Textul latinesc e la Cipariu, Arhiv pentru filologie și istorie, pp. 550—1

ei și i-a scutit de slujbele acestea „mișelești“, afară de onorariul anual obișnuit, pe care trebuiau să-l deie domnilor de pământ, și le-a dat dreptul a se mută cu știrea vlădicului bălgrădean dintr'un sat într'altul. Decretul lui G. Báthori a fost confirmat de Gavrilă Bethlen în 25 Iunie 1614, de Gh. Rákoczy I în 9 Aprilie 1638 și de Gh. Rákoczy II în 28 Ianuarie 1653.¹⁾

De aici înainte apar o mulțime de diplome de ale principilor, cari toate tindeau la ușurarea sorții preoților noștri. Astfel în 17 Februarie 1614 Gavrilă Bethlen dă preoțimii române din Bihor, Crasna și Solnocul de mijloc drepturi și privilegii egale cu acele ale preoților calvini²⁾. Acelaș principe scutește resp. confirmă în 18 Septemvrie 1624 scutițele preoțimii din ținutul Făgărașului dela dișmele de vite și bucate.³⁾ În 15 Martie 1659 principele de vișă românească Acațiu Barcsai — despre a cărui nevastă se spune că torcea și purtă cătrință — scutește întreagă preoțimea română din cuprinsul stăpânirii sale de tot feliul de dișme și none. Diploma lui Barcsai a fost confirmată în 1 Septemvrie 1663 și de Mihail Apafi, care mai adaugă scutița dela dișmele de vin și dela cenzul montan. Acelaș principe, nefiind observate dispozițiile diplomelor de până aci, îi scutește din nou în 20 Decemvrie 1673 și 12 Aug. 1676 de tot feliul de dișme, cari trebuiau plătite erariului.⁴⁾

De onorariile, cari trebuiau date domnilor de pământ, preoțimea noastră n'a fost scutită niciodată. Diploma din 1609 alui Gavrilă Báthori le-a lăsat neatînse, iar dieta ținută la 1—20 Maiu 1639 în Alba-Iulia se plânge principelui, ca preoții români voiesc să aibă aceleși „prerogative“, pe cari le au predicatorii unguri și votează un articol de lege în senzul căruia dâșii sunt siliți să deie domnilor de pământ onorariile obișnuite, iar fii lor, cari nu se preoțesc, să fie iobagi.⁵⁾ Articolul acesta de lege a intrat apoi și în colecția *Approbatæ*-lor (P. I. tit. 8, art. 3).

Scutițele date preoților români în decursul timpului au durat — așa cum au durat; mai mult pe hârtie decât în prac-

¹⁾ P. Bod, *Brevis Valachorum Transylvaniam incolentium historia* în *Cipariu* I. cit. p. 654.

²⁾ Pokoly, *az erdélyi református egyház története* II, 170.

³⁾ Cipariu, *Arhiv pentru filologie și istorie*.

⁴⁾ *Ibidem*, pp. 570—4. Cf. și diploma din 20 Martie 1659 alui Acațiu Barcsai în *Dobrescu, Fragmente etc.* Budapesta 1905, pp. 39—49.

⁵⁾ *Monumenta comitialia regni Transylvaniae* X, 220.

tică — numai până în 1680, când dieta ținută în 12 Ianuarie la Sighișoara abroagă (art. 3.) toate privilegiile de cari se bucurau aceștia pe baza diplomelor și decretelor principilor.¹⁾

Se pare însă, că principele Mihail Apafi n'a aprobat hohărfrea aceasta a dietei ardelene, pentru că în 25 Iunie 1682 plângându-i-se mai mulți preoți din scaunul Sibiului, că strângătorii de dări îi silesc și pe ei la plățirea dișmelor pe seama erariului, a dat o aspră poruncă, amenințând cu pedeapsă grea pe aceia, cari nu vor respecta privilegiile preoților români și vor mai lua pe viitor dișme dela dânșii.²⁾

La 1697 s'a început marea mișcare de convertire a Românilor la catolicism, dela care mulți așteptau o schimbare radicală a sorții materiale a preoțimii noastre. Și de fapt în 14 Aprilie 1698 apare diploma împăratului Leopold I prin care li-se dă preoților români, cari, pe lângă păstrarea ritului lor, se vor uni cu biserica latină, privilegii egale cu acele ale preoțimii romano-catolice. Diploma aceasta însă nu eră pe placul celor trei națiuni ardelene, cari trăgeau mari foloase materiale din starea umilită a preoților noștri. De aceea cer în dieta ținută, din 20 Octomvrie până în 12 Decemvrie 1698, la Albalulia (art. 10), ca preoții români, nefiind primită nația lor în șirul națiunilor ardelene, să nu fie, în detrimentul și spre întristarea acestor națiuni, împărțâșiți de nici un privilegiu, ci sau se vor uni sau nu cu vre-una dintre religiunile recepte, să fie siliți a plăti contribuțiile obișnuite și să deie domnilor de pământ onorarii ca și până aci.³⁾

ZENOVIE PĂCLIȘANU.

Pentru exerciții spirituale.

Despre sf. mărturisire.

»Mergeți și vă arătați preoților.«

(Lc. 17, 14).

Înainte de asta cu multe sute de ani trăia în Siria un general puternic și viteaz cu numele *Naaman*. El a câștigat o mulțime de bătălii, mărind astfel hotarele țării sale și devenind omul cel mai de încredere al împăratului și cel mai iubit conducător al poporului său. Dar fiindcă în lumea asta

¹⁾ Ibidem XVII, 76. ²⁾ Ibidem XVII, 286. ³⁾ Ibidem XXI, 407.

nime nu poate fi deplin, n'a fost nici generalul acesta. Avea bogăție și familie număroasă, avea toată mărirea și iubirea poporului său, dar îi lipsia lucrul de căpetenie: sănătatea. Eră, anume, bolnav de lepră. Toți medicii au fost chemați să-l tămăduască; însă nici unul nu i-a putut folosi. Cât p'aci să desnădăjduască bietul om și să-și blesteme soarta, când deodată aude dela una din servitoarele sale (o Evreică), că în țara ei (în împărăția lui Israil) trăește un proroc mare, cu numele *Eliseu*, prin care Dumnezeu lucrează minuni. Și atunci a plecat generalul Naaman, însoțit de prietini mulți, cu daruri multe și bogate, în împărăția lui Israil, la prorocul lui Dumnezeu Eliseu, cugetând că cu bani și cu alte daruri își va putea cumpăra dela Eliseu sănătatea. Însă care i-a fost mirarea, când a văzut că Eliseu nici nu vrea să stea de vorbă cu el, ci i-a spus numai prin servitorul său Giezi: „Mergi și te spală de șapte ori în râul Iordanului și trupul tău iarăș se va curăți și însănătoșă, ca mai înainte!” La acestea generalul Naaman, care eră obișnuit să vadă în jurul său tot fețe plecate și să audă tot cuvinte de laudă și de închinare, a izbucnit în astfel de cuvinte: „Ce treabă e asta? Cugetă doară nemernicul ăsta de proroc jidovesc că se poate purta cu mine, cum îi place lui? ba nici să nu stea cu mine de vorbă, ci să-mi lase numai prin servitorul său, că am să mă scald de șapte ori în murdăria asta de Iordan? Ce este Iordanul acesta pe lângă râurile și scâlzile cele frumoase din țara mea?” Și generalul infuriat tocmai voiă să dea porunca de plecare înapoi cătră casă, când prietini lui cei mai buni, liniștindu-i mânia, i-au zis: „Prietine, gândește-te că nu ți-a poruncit prorocul lui Dumnezeu un lucru cu neputință; din potrivă, un lucru foarte mic și foarte ușor. Dacă ți-ar fi poruncit să faci ceva lucru mare, atunci de sigur că n'ai fi stat nici o clipă la îndoială. Dar acum într'adevăr n'are nici un înțeles să te înfuriezi și să înjuri. Acestea și așa nu-ți folosesc nimica; mai bine încearcă leacul pe care ți l-a spus prorocul! Scoală-te!” Și făcând ceea ce i-a spus prorocul să facă (scăldându-se de șapte ori în apa Iordanului) s'a tămăduit deplin de lepra, care l-a fost cuprins.

Aceasta este istoria generalului Siriei Naaman și a prorocului isralitean Eliseu, așa dupăcum ne-o povestește Sf. Scriptură a Vechiului Testament, în cartea a patra a Împăraților. Istoria aceasta se repetă foarte des și în zilele noa-

stre, cum se repetă de cele mai multe-ori istoria, numai persoanele se schimbă. Și astăzi sunt oameni cuprinși de lepră cași Naaman, numai cât nu de lepra trupească, ci de cea sufletească (de păcat) și acestora le zice sf. Biserică: Mergeți și vă arătați preoților; mergeți și vă mărturișiți păcatele preoților rânduiți: sincer, cu adevărată părere de rău și cu adevărat propus de îndreptare, precum și cu gândul și voința de a face destul pentru ele, și vă veți curăți, veți fi ca cei nou născuți, vă veți însănătoși și renaște sufletește! Dar ce zic Naamanii din zilele noastre? „Pentru ce să ne mărturisim păcatele noastre preoților? Nu sunt oare și preoții oameni păcătoși ca și noi? Pentru ce să ne destăinuiam noi inima noastră înaintea lor?” Ba unii mai răutăcioși vor zice chiar: „Pentru ce să ne mărturisim, când mărturisirea este pur și simplu o născocire popească și Hristos n'a dat nici când poruncă să ne mărturisim?” Să încercăm și noi a împacă și a înduplecă pe Naamanii din zilele noastre, să facă lucrul acesta (să se mărturisească), tocmai fiindcă nu e lucru mare și greu. Ori unde se găesc doară preoți, cărora le pot descoperi neputințele lor sufletești și se vor încredința pe urmă, cât de mult le-a folosit!

Mai întâiu trebuie să știe Naamanii de astăzi că nu popii au născocit sf. mărturisire! Pentrucă dacă ar fi născocită de preoți, atunci ar trebui să știm: cine, când, unde a născocit-o și cum s'a lătit în întreagă lumea creștină? după cum știm, d. p. despre alte născociri (invenții) compasul, tiparul, praful de pușcă, electricitatea, telegrafia fără sârmă ș. a. m. d., Nimenia n'a putut arăta încă până în ziua de astăzi: care papă, când și unde a născocit sf. mărturisire? Spun unii necredincioși (mai ales protestanți), că papa Inocențiu III ar fi introdus sf. mărturisire în conciliul din Lateran în anul 1215, când a poruncit ca tot creștinul să se mărturisească cel puțin odată în an (saltem semel in anno), primind cu reverință mai cu seamă la Paști sacramentul euharistiei („suscipiens reverenter adminus în Pascha eucharistiae sacramentum“). Și bine, ce-a făcut Papa Inocențiu? A regulat numai o veche datorință creștinească, pe care mulți credincioși din vremea aceea o cam uitaseră. În contra acelorora s'a adus deci canonul acesta: ca toți aceia, cari nu-și împlinesc aceste datorințe să se socotească de membri morți ai Bisericii, iar la moartea lor să nu li-se facă înmormântare creștinească. Ino-

cențiu III n'a introdus deci nimic nou prin acest canon, ci a regulat numai datorința creștinilor de-a se mărturisi și cuminecă, datorință care a fost totdeauna în Biserică, precum ar face, d. p. și dieta țării, dacă ar hotărî printr'o lege că darea, pe care și așa a trebuit și trebuie să o plătească locuitorii țării, să o plătească de aici înainte cel puțin până la Paști. În aceasta n'ar fi nici o înnoire, ci ar fi numai o regulare a termenului când trebuie plătită darea. Și nici n'ar fi putut-o introduce sf. mărturisire nici un om pământean cu propria lui putere, așa de delicat lucru este ea, așa de ascunse și tănuite lucruri se descoper în ea, încât de bună seamă împărații cari s'au luptat viața întreagă pentru așa numita investitură (pentru dreptul de-a predă ei episcopilor nu numai semnul puterii lumești: sabia, ci și semnele puterii sufletești: inelul și toiagul arhieresc) — ar fi luptat, zic, cu și mai multă înverșunare în contra introducerii sf. mărturisirii. Și apoi preoții n'ar fi avut nici un interes să născociască și să introducă sf. mărturisire, pentrucă și pe ei tocmai așa îi obligă ca și pe ceilalți credincioși. Întreg clerul, începând dela cel din urmă cleric și până sus la Papa dela Roma, este îndatorat să se mărturisească. Afară de aceasta preoții și-ar fi luat numai o sarcină foarte grea și fără de nici un rost pentru ei, pentrucă ce poate fi mai greu și mai neplăcut pentru un om, decât a ședeă ceasuri (uneori chiar zile) întregi, plecat, cu urechea mereu ațintită spre a ascultă cu luare aminte și lucrurile cele mai mici și cuvintele cele mai neînțelese și mai încurcate ale celui ce se mărturisește, dar mai ales a judecă constiențios despre toate cele auzite în mărturisire, a da canonul cel mai potrivit și a țineă, sub pedeapsa pierderii slujbei preoțești, cel mai strict secret despre toate cele aflate în scaunul sf. mărturisirii, — poate-se, zic, ceva mai greu și mai neplăcut pentru preoți decât aceasta?

Cine a putut născoci și introduce, așadară, sf. mărturisire, dacă nu singur Domnul nostru Isus Hristos, care, fiind Dumnezeu adevărat, singur are putere de-a pune asupra oamenilor astfel de sarcini, când e vorba de mântuirea sufletului lor. Și de fapt dacă deschidem sf. evanghelie alui Ioan la cap 20, vedem că însuș Domnul nostru Isus Hristos a întemeiat sf. taină a mărturisirii, când după învierea sa din morți, arătându-se învățăceilor Săi, a suflat asupra lor și a zis: „Precum m'a trimis pe mine Tatăl, așa vă trimit și eu pe

voi... Luați Spirit sfânt, cărora veți iertă păcatele, vor fi iertate și cărora le veți țineă, vor fi ținute“ (Io. 20, 41--23). Astfel episcopilor și preoților, cari sunt urmașii Apostolilor și ai învățăceilor, li-s'a dat puterea de-a iertă ori de-a țineă păcatele chiar din partea Domnului nostru Isus Hristos. Cui trebuie, așa dar, să ierte păcatele? Poate prietinelor ori binefăcătorilor lor? ori poate aceloră, cărora ei vreau și precum îi taie capul? Firește, că nu, pentru că aceasta ar fi fără-delege! Ci aceloră trebuie să le ierte păcatele, cari sunt vrednici de aceasta; iar aceloră, cari nu sunt vrednici de iertare, au să le țină. Trebuie deci să fie drepți. De unde vor ști însă preoții: cari creștini sunt vrednici ori nevrednici de iertarea păcatelor, dacă nu le vor cunoaște mai întâiu starea sufletului lor? Și cum o vor cunoaște altfel, decât prin descoperirea, prin spunerea păcatelor!? Vedem, dară, că mărturisirea e o datorință pusă de însuș Domnul Hristos asupra tuturor oamenilor. Și aceasta trebuie s'o știm bine cu toții, și trebuie s'o știe și Naamanii din zilele noastre. Da, datorința aceasta de-a se pocăi și mărturisi e atât de mare și de însemnată, încât, precum zice conciliul din Trient, nime dintre păcătoșii adulți nu se poate mântui fără de sacramentul acesta, precum nici dintre prunci nime nu se poate mântui, dacă nu se botează. Mai departe trebuie să mai știm și să mai știe și Naamanii din zilele noastre, că nu e prea mare umilirea de a-ți descoperi păcatele tale preotului care, om fiind și el, înțelege greșelele și scăderile noastre omenești și le judecă omenește. Ce-ar fi însă, dacă ar trebui să ne descoperim păcatele noastre unui înger? Nu e așa, că acela, nesimțind omenește, nu ne-ar putea judecă și îndrumă așa părintește? Și apoi nu ascultă oare cei bolnavi de sfatul medicului, chiar și când medicul însuș e bolnav? Pentru ce n'am ascultă și noi și pentru ce n'ar ascultă și Naamanii de astăzi de sfatul medicului lor sufletesc (al preotului), chiar dacă medicul însuș ar fi bolnav (dacă preotul însuș ar fi păcătos)?

Ba mai mult, sf. mărturisire n'o pretinde numai Domnul nostru Isus Hristos și sf. Biserică, ci o pretinde dela noi chiar și mintea și inima noastră; e un postulat al conștiinței noastre. N'au zis oare încă păgânii cei vechi, că cea mai însemnată datorință a omului este să se cunoască pe sine însuș? *Γνώθι σεαυτόν* = cunoaște-te pe tine însu-ți, e zicala lor. Da, trebuie să se cunoască omul pe sine, dacă vrea să

se conducă bine în viață. Fiecare om trebuie să fie ca comandantul unei cetăți încunjurate de toate părțile de dușmani; trebuie să se uite bine la porțile și la toate întăriturile cetății sale: care e mai slabă, unde e lipsă de ceva reparație? unde trebuie trimiși soldații cei mai viteji? din care parte se pregătește acum atacul dușmanului? Așa e încunjurat și sufletul omului de tot felul de primejdii: primejdii din partea trupului care are înclinări rele, primejdii și ispite din partea lumii ce ne ne încunjoară, și primejdii din partea diavolului, care încă nu doarme nici odată, ci caută pe cine să-l înghită. De aceea trebuie să fie tot omul, și mai ales tot creștinul, cu ochii în patru, și să se apere de primejdiile ce vin asupra lui; și de aceea ce bine ne este nouă, creștinilor adevărați, că putem să ne sfătuim, că putem sta de vorbă despre trebuințele noastre sufletești cu un părinte sufletesc bun, cu un preot înțelept, care ne poate da și ne și dă îndrumările cele mai folositoare. Vorba cea: ochi mai mulți văd mai multe, prin urmare și ochii noștri cu ai preotului dimpreună văd mai mult decât ai noștri singuri.

Am zis apoi că și inima noastră încă cere să ne împărțăm altora năcazurile și suferințele noastre; ba, când ni-e conștiința împovărată cu ceva păcat greu, atunci n'avem pace și liniște nicăirea. Muștrările conștiinței sunt în stare să ne chinuie, și să ne scoale chiar și din somn, ca sunetele ciudate ale unui clopot de alarmă. Ba chiar dacă păcătosul izbutește să-și adoarmă conștiința pe un timp oarecare, câte-o întâmplare neașteptată din viața lui îi va reaminti păcatul cel vechiu, îi va răscoll tot sufletul și-l va chinui încă și mai rău ca înainte de aceea. Însemnați-vă bine: *ranele cu cât sunt mai vechi, cu atâta dor mai rău și sunt mai primejdioase!* Astfel cetim în viața împăratului Teodoric cel mare, care a ucis pe nedrept pe senatorul Symmachus, că multă vreme n'a simțit nici o muștrare de cuget pentru omorul acela; odată însă la un prânz, tocmai când și-a luat un cap de pește să-l mănânce, a scos un țipet de groază. Și când l-au întrebat mesenii lui: ce este? pentru ce s'a speriat? el le-a răspuns: „Pentru că am văzut capul lui Symmachus în capul peștelui ce-am voit să mănânc”. Bine zice sf. Ioan Gură-de-aur, că conștiința noastră este judecătorul nostru cel mai drept, pentru că acest judecător din sufletul nostru nu se lasă cumpărat cu bani sau cu alte daruri ca unii judecători pământeni, nici

nu se lasă îmbătat de vorbe sfârâitoare, măgulitoare ori amăgitoare ca atâția judecători pământenii cari, oameni fiind, au slăbiciuni omenești și ei. Ci conștiința noastră este o judecatorie dumnezească, fiindcă e pusă în sufletul nostru de însuș Dumnezeu, de Judecătorul cel veșnic. Acest judecător drept și neînduplecat din sufletul nostru ne mustră totdeauna când facem ceva rău, ceva ce se împotrivește cu poruncile lui Dumnezeu. Cine va redă pacea și liniștea de lipsă unui suflet chinuit de propriile sale muștrări? Să întrebăm pe unul din cei mai mari cunoscători ai sufletului omenesc, pe poetul englez *Shakespeare* care în drama sa: „*Macbeth*“ ne arată, cum s'au făcut vinovați de omor *Macbeth* și soția sa (*lady Macbeth*), precum și chinurile înfiorătoare ale conștiinței împovorate de păcat. Soția lui *Macbeth* (*lady Macbeth*) n'are pace de loc, se scoală noaptea din somn, umblă în vis și își spală mereu mâinile ca să i-se ducă petele de sânge, cu cari s'a umplut, când împreună cu soțul ei au ucis pe dușmanul lor regele Scoției: *Duncan* și pe *Banquo*. Dar ascultați numai vreo câteva din muștrările de conștiință ce și-le face nenorocita *lady Macbeth*. Mergând din nou să se spele pe mâni ea zice:

„Tot mai am încă o pată de sânge pe mână!... În laturi! În laturi pată blăstămată! În laturi, îți zic încă odată! Unu, doi! E timpul, acuma, să te duci odată de pe mâna mea! — Ah! ce întunecos e iadul! Nu ți-e rușine, bărbate?! ce-am făcut noi! — Cine ne-a prostit să credem, că nu ne va trage nime la răspundere pentru fapta noastră? — Cine ar fi cugetat că bătrânul (*Duncan*) să aibă atâta sânge? — Ah, ah, sângele ăsta blăstămat nu se mai duce odată de pe mâna mea! Și acum îmi mai miroasă mâna încă tot a sânge și mi se pare, că toate parfumurile și miresmele cele mai plăcute ale Arabiei n'ar fi în stare să-mi facă mâna aceasta binemiroșitoare. Vai, vai vai!“ Medicul care e chemat să vindece pe nenorocita *lady Macbeth* constată, că tămăduirea acestei boale nu se ține de doftori (ei n'au în farmacia lor leacuri în contra muștrărilor de suflet) și zice mult însemnătoarele cuvinte (pe cari tocmai pentru aceea trebuie să vi le însemnați și voi foarte bine): „*Aici e mai de lipsă un preot decât un medic!*“ (*Shakespeare, Macbeth actul V. scena I.*) Da, numai preotul poate să vindece ranele sufletului. Și aceasta, nu pentru că ar fi el nu știu cât de iscusit ori de învățat, ci pentru că el

singur are putere dela Dumnezeu: să zică sufletului aceluia păcătos: „Și eu nevrednicul preot cu puterea, care mi-s'a dat, îți iert, și te desleg de toate păcatele tale, în numele Tatălui, și al Fiului, și al sfântului Spirit. Amin“.

Și să nu-mi zică cineva (vreun Naaman modern): Sunt oameni cinstiți și de omenie și între cei ce nu se spovedesc, ba chiar și între cei ce nu mai țin de loc la adevărurile credinței creștine, pentru că aceasta nu dovedește de loc cece vreau ei să dovedească. Și uitați pentru ce: Dacă un ofițer își depune hainele și se îmbracă civil, nu se schimbă dintr'odată, încât să nu-l mai poți cunoaște, că el a fost ofițer. Spiritul acela militar, ținuta lui, mersul lui, vorba lui și întreg felul lui de a fi, ne arată că el a fost militar multă vreme. — Tot așa e, vedeți, și cu cei ce se lapadă de religiunea creștină. Chiar dacă nu mai țin la început adevărurile credinței creștine, țin totuș poruncile legii creștine, fiindcă așa s'au învățat să trăească. Mai târziu însă fiii și nepoții lui, dacă au fost născuți și crescuți în necredință, vor începe a scutura jugul neplăcut al poruncilor creștine. Bine zice un vestit scriitor neamț din zilele noastre (*Fr. W. Foerster*): Tatăl nu mai ține adevărurile credinței creștine, dar ține poruncile vieții creștinești. Fiul începe a scutura de pe grumazii săi jugul poruncilor, cari pentru el nu mai au rost. Iar nepotul ne mai având nimica, nici dogme de credință, nici dogme morale, își va face de cap ca un bandit și nerușinat ziua la amiazi.

Ceva asemănător se întâmplă și în sufletele oamenilor cu ceea ce vedem că se întâmplă în natură. Uitați-vă numai, când apune soarele, nu se întunecă cerul dintr'odată, ci rămâne încă multă vreme luminos și frumos la apus. Ba, în văzduh mai rămân o mulțime de raze nevăzute, cari luminează întru câtva și după aceea. Și numai când au pierit cu totul și cele din urmă raze, se face întunec beznă. — Așa sunt, vedeți, și sufletele oamenilor. Când apune de pe cerul lor soarele credinței, nu se face dintr'odată întuneric cumplit în sufletele lor; nu devin dintr'odată oamenii cei mai răi și mai păcătoși din lume. Vor deveni însă în măsura în care va pieri lumina și căldura lăsată în sufletele lor de soarele credinței. Acesta e adevărul pe care ni-l arată și istoria și statistica popoarelor.

Un convertit german mai nou (*Dr. A. Ruville*), care s'a întors dela luteranism la catolicism, zice că ceea ce este bun

și adevărat creștinesc la Luterani nu e altceva decât o rămășiță a catolicismului de mult apus. De lucrul acesta, durere, nu-și dau seama toți. Își dau însă prea bine seama poezii și artiștii și preste tot sufletele bine simțitoare din mijlocul protestanților sau a altor eretici. Astfel *Goethe* ne spune în descrierea vieții sale („Aus meinem Leben“), cât de nemulțumit a fost el cu mărturisirea păcatelor făcută prin o simplă formulă generală, cum e oficiul la Luterani și cât de bună e în schimb mărturisirea făcută cu deamănuntul a catolicilor. *Goethe* însă numai a recunoscut adevărul, dar n'a avut curajul să-l și urmărească. *Luisa Hensel*, o poetă germană, deși fată de predicator luteran, a avut curajul să treacă la catolicism, fiindcă între predicatorii luterani din Berlin n'a aflat nici unul, zice ea, căruia să-și poată deschide inima. Și statistica ne arată, că în țerile catolice, mai ales germane, unde credința e într'adevăr vie, numărul uciderilor, al sinuciderilor, al aborturilor și al altor păcate e mai mic decât în alte țări (în deosebi protestante și peste tot natalitatea (numărul pruncilor) e mai mare la catolici, ca la protestanți. Iar statisticienii nu știu să dea altă explicare lucrurilor acestora decât că credincioșii catolici au o taină care le dă adevărată îndrumare sufletească și această taină este sf. mărturisire, pe care protestanții nu o au.

De aceea pregătiți-vă numai cât se poate de bine la sf. mărturisire. Cercați-vă conștiința așa după cum vi-s'a spus în atâtea rânduri să v'o cercați: poruncă de poruncă păcat de păcat și descoperiți-le întocmai preoților voștri mărturisitori cu adevărată părere de rău și cu adevărat propus de îndreptare, pentrucă până ce omul umblă la sf. mărturisire nu va cădea în prăpastia păcatelor. *Voltaire*, marele apostol al necredinței, zice că mărturisirea e frâul acela puternic care ne reține dela păcate și mai ales pe tineri dela păcatele ascunse. Și are dreptate. Sau vreți doară o mărturie și mai clasică? Acolo-i cuvântul lui *Mefistofeles* (Satana) în *Faust*-ul lui *Goethe*, care zice despre tinăra *Margareta* că până când ea va umblă la spovedanie, ca să-și descopere păcatele preotului, toate încercările de-a o trage la fărădelegi (curvie) vor, fi zădarnice: „Über die hab' ich keine Gewalt!“ sau precum zice traducătorul român (Ion Gorun): „Aici puterea mea s'a poticnit!“ Da, aici la scaunul sf. mărturisiri s'a poticnit pu-

terea diavolului, dacă omul își mărturisește păcatele drept și pe cum se cuvine. Și cu acestea cred că am spus de ajuns pentru cine vrea să înțeleagă. Sapienți sat!

IOAN GEORGESCU.

Un plagium.

— Din anele publicistice noastre mai recente. —

În anul 1909 publicasem 4 articole în revista din Cluj „Răvașul”. Titlul principal eră: „Icoane din vieța poporului român din Bihor (1700—1748), iar capitoul al IV-lea (din nr. 12) aveă titlul: „Sate și preoți români în Bihor pe la 1727”. Spre mai marea-mi mirare în nrul 84 al „Românului” din anul 1915 îmi cetesc articolul chiar sub acel titlu, însă iscălit de „Alexandru Văcărescu, rig. în drept”. Altă schimbare nu este în el, decât, că documentele descoperite de mine, pe cari îmi intemeiam scrisul, le atribuiește protopopului Ioan Clintocu, repausat la 1885 în Vintiri, comună în Bihor.

Ca să nu fiu însă taxat de calomniator, las să urmeze în cele următoare pe două coloane câteva părți, luate la întâmplare, din articolul mai sus pomenit.

Iată-le:

„Răvașul”

Icoane din vieța poporului român din Bihor.

1700—1748.

IV. Sate și preoți români în Bihor pe la 1727.

În lipsa altor date mai bune, am aflat de bine să fac o arătare despre preoții amintiți în investigația din 14 Iulie 1727, precum și în alte documente aflătoare prin diferite arhive, adăugând câteva cuvinte — pe baza documentelor descoperite de mine — și despre dotațiunea aceloră.

„Românul”

Icoane din vieța poporului român din Bihor.

1700—1748.

— Sate și preoți români în Bihor pe la 1727.

În lipsa altor date mai bune, am aflat de bine să fac o arătare despre preoții amintiți în investigația din 14 Iulie 1727, precum și în alte documente aflătoare prin diferite arhive, adăugând câteva cuvinte pe baza documentelor descoperite de bunicul meu Ioan Clintocu, fost profesor de liceu în Beiuș, iar mai târziu protopop în comuna Vintiri — și despre dotațiunea aceloră.

In investigația de mai sus întâlnim numele ori amintirea alor 106 preoți dimpreună cu satele lor, 78 la număr, precum urmează: Bártfalva (Satbarb), Széltalló (Margine): Demetriu Mihalovici, sfințit de episcopul din Munkáts Iosif de Camellis; a fost protopopul Luncăi pe la 1724; Demetrius Pap, bigam (cu a doua muiere), a fost protopop; Genyéte (Ghetea): preotul Toader (Pap) sfințit de episcopul din Arad. S. Martinovici... Belényes (Beiuș) Ioan protopop sub Benkovits sf. probabil de De Camellis. Iosif, sf. în Arad; Várviz Vasile P. sfin. de Martinovici în Arad. Csohaj Ioan P. sfințit de Dosofteia din Maramurăș; Totfalu (Sârbi) Demetriu P. Bigam; Pavril sf. în Arad; Kristótfalu (Păulești) Petru Ille; Hagymádfalu (Spinuș) Gavril P. de Sofronie, Arad; Mihaiu P. de De Camellis; Nicolae P. Bogdán Sóvárhegy (Picileu): Gavril P. bigam (a avut 5 muieri)... etc. etc.

Iar protopopi au fost pe la 1727: pe Luncă (Lakság): Mihaiu și după depunerea lui Ștefan P. de Magul; în ținutul Beiușului: Gavril; în arhidiaconatul N. Szalonta (Câmpia Orășii): Ioan, preot în Cefa; în tractul Papmezeului: Gavrilă Pop; pe Criș: Jurje, preot în Peșteș

Din specificațiunea de mai sus vedem, că din 107 preoți și protopopi amintiți în investigațiunea din 1727, 41 de preoți au fost sfințiți de episcopii din Arad (Martinovici și

In investigația de mai sus întâlnim numele ori amintirea alor 106 preoți dimpreună cu satele lor, 78 la număr, precum urmează: Bártfalva (Satbard), Széltalló (Margine): Demetriu Mihalovioi, sfințit de episcopul din Munkáts Iosif de Camellis; a fost protopopul Luncăi pe la 1724; Demetrius Pap, bigam (cu a 2-a muere), a fost protopop; Genyéte (Ghetea): preotul Toader (Pap), sfințit de episcopul din Arad S. Martinovici... Belényes (Beiuș) Ioan, protopop sub Benkovits sf. probabil de De Camellis, Iosif P. sfințit în Arad; Várviz Vasile P. sfințit de S. Martinovici în Arad. Csohaj Ioan P. sfințit de Dosofteia din Maramurăș; Totfalu (Gârbi) Demetriu P. bigam; Pavril, sfințit în Arad; Kristótfalu (Păulești) Petru Ille; Hagymágyfalu Spinuș) Gavril P. de Sofronie, Arad; Mihaiu P. de De Camellis; Nicolae P. Bogdán Sóvárhegy (Picileu): Gavril P. bigam (a avut 5 mueri)... etc. etc.

Iar protopopi au fost pe la 1727: pe Luncă (Lakság): Mihaiu și după depunerea lui Ștefan P. de Magul; în ținutul Beiușului: Gavril; în arhidiaconatul N. Szalonta (Câmpia Orășii), Ioan, preot în Cefa; în tractul Papmezeului: Gavrilă Pop; pe Criș: Turge preot în Pesleş.

Din specificațiunea de mai sus vedem, că din 107 preoți și protopopi amintiți în investigațiunea din 1727 41 au fost sfințiți de episcopii din Arad (Martinovici și

novici și Sofronie); 12—14 de episcopul rutean gr.-catolic din Muncaci; 5 de Atanazie, episcopul unit din Bălgrad; 2 de Teofil, episcop tot acolo; 2 de episcopii din Maramurăș (1 de Dosofteiu, iar celalalt nu se spune de cătră cine a fost ordinar) și unul de Varlaam, din Alba-Iulia, iar ceialți nu ne este cunoscut...

Mare pagubă, că comisia emisă pentru cercetarea exceselor preoților Români, nu-și estinde activitatea sa de acest fel și asupra bisericilor și a recvizitelor sacre, întregind astfel cercetările făcute de Paul Laszló. Dar mai mare pagubă e, că nici aceste din urmă nu le posedem în întregitate, ci numai în rezumatul dat de dl canonic V. Bunyitay, în cartea sa.

Din notițele comunicate de dl canonic V. Bunyitay cunoaștem, că bisericile în mare parte erau de lemn, ori din nuele, acoperite cu paie. Potirele erau din plumb, aramă, piatră și din lemn, iar lingurița de cuminecat în Székelytelek era de ceară... etc.

Dar ajunge atâta. Și încă cu vârf. Din aceste se poate convinge pe deplin oricine, că aici este vorba de un plagiat grosolan. Un student universitar, care în foiletoanele și coloanele „Românului“ dădea până bine de curând pe universalul, își face mendrele, tăind articoli din reviste mai vechi, publicându-le cu iscălitura proprie. Parecă vieța publică e vieța de universitar parasit, putând pentru câteva coroane să cumpere manuscrise dela pedeli și să le prezenteze publicului drept elaborate proprii. Așa se cugetă Alexandru Văcărescu rig. în drept, că aici în vieță, truda, osteneala, paralele unui muncitor, sunt totatăta, ca a decopii, când scrii despre Alexandri româ-

Sofronie); 12—14 de episcopul rutean gr.-catolic din Muncaci; 5. de Atanazie episcopul din Bălgrad; 2 de Teofil episcop tot acolo; 2 de episcopii din Maramurăș (1 de Dosofteiu, iar celalalt nu se spune de cătră cine a fost ordinar și unul de episcopul Varlaam, din Alba-Iulia, iar ceialți nu ne este cunoscut...

Mare pagubă, că comisia exmisă pentru cercetarea exceselor preoților Români, nu-și extinde activitatea sa de acest fel și asupra bisericilor și a recvizitelor sacre, întregind astfel cercetările făcute de Paul László. Dar mai mare pagubă e, că nici aceste din urmă nu le posedem în întregitate, ci numai în rezumatul dat de canonicul V. Bunyitay, în cartea sa.

Din notițele comunicate de canonicul V. Bunyitay cunoaștem, că bisericile în mare parte erau din lemn, ori din nuele, acoperite cu paie. Potirele erau din plumb, aramă, piatră și din lemn, iar lingurița de cuminecat din Székelytelek era de ceară... etc.

nește, opul unguresc alui P. Dulfu, iar când scrii ungurește, îi traduci pe N. Iorga, și — opul e premiat!! Foarte se înșală. În viață se cugetă oamenii mai altfel. Fiecare își are natul său, la care ține morțiș. Când nopți nedurmite ai petrecut și parale multe ai chieituit pentru hârtiile mucedde ale arhivelor — să-ți vină un „Deus ex machina“, „bunicul“, și să-și aroage șieși munca ta, cu multă trudă făcută: este totuși prea mult!

Ci să facem și puțină analiză! Alexandru Văcărescu, rig. în drept, promite că va arătă icoane din viața poporului român din Bihor *dela anul 1700 până la 1748*. Și iată, că începe cu 1727 și termină tot cu acelaș an. Eu puteam pune anii 1700—1748. căci dela 1700—1727, publicasem articolii amintiți mai sus în „Răvașul“, iar dela 1727—1748 în „Cultura Creștină“ din 1913; ori poate dormitat et bonus Homerus, și n'am observat, că toți articolii mei au apărut cu iscălitură străină! Poate vor apărea în o carte deosebită, ca articolii proprii ai dlui Văcărescu, făcându-mă pe mine plagiator! Ori poate cifrele respective sunt numai pentru ca să dobândească bunăvoința „Românului“! Așa observ, că aceasta a dobândit-o, căci de atunci a mai publicat feliuriți articoli din toate sferele științei. Apoi să mai vezi un studiu apărut „cum errore typi“, îți vin în minte toate peripețiile vremurilor bătrâne, când tipar și oameni erau deopotrivă debili, mărginiți; să mai vezi și aci, că un student universitar, azi mâne doctor în drept, în un articol decopiat să reproducă nume greșite la tipar de Dosofteia, în loc de Dosofteiu, de „Pavril“ în loc de Gavril, de „Kristotfalu“ în loc Kistótfalu, de Bogdán Sóvarhegy în loc de Bogdánsovárhegy, fiind el bihorean născut, să nu știe să-ți facă, nu o specificațiune cinstită, dar nici o copie bună — vezi părțile subliniate mai sus —, îți face impresia, că nu are mai multă judecată proprie, decât mașina „Carmen“ din Cluj, unde s'a zețuit textul respectiv. Te pune pe griji lucrul acesta, mai ales, când studentul este colaborator la „Românul“, cel dintâiu ziar românesc dela noi! Halal de tine public român, dacă astfel de scriitori îți fac opinia publică! Apoi să stăm puțin de vorbă și cu „Deus ex machina“, cu „bunicul Clintocu“. Acest suflet blând, nevinovat a adormit în Domnul la anul 1885. Cum se poate, ca el să fie cetit opurile lui Bunyitay apărute în 1892, deci la șapte ani după moartea lui? Poate nepotul Alexandru Văcărescu este spiritist, și în oarecare seansă a provocat spiritul nenei, când acesta i-a dictat articolul, cu 14 ani mai târziu

apărut în „Răvașul“, iar nepotul l-a decopiat în prezența mai multor martori auri- și oculari, cari toți vor dovedi, că da, articolul este scris „pe baza documentelor descoperite de bunicul“! Ar fi foarte bine dacă nepotul Alexandru l-ar conștăța și referitor la Bunyitay, poate și el l-a plagiat pe „bunicul“, ori măcar spiritul părintelui neunit, I. Codrean, dela care primisem eu documentele, pe cari mi-am întemeiat scrisul. Acesta îndată i-ar descoperi, că documentele arse de jumătate, pe cum și altele multe pline de petrolu — donate mie — le folosia la stingerea lampei, ce o aprindea de cu sară spre alungarea întunecului!

Iată deci cel mai nou mod de a te arăta publicului. Tai, furi din gazete și reviste tot feliul de articoli, apoi îi dai în vileag cu iscălitura proprie; ci una e rău numai, ușor își poate hoțul pierde — guba și e gata corpus delicti!

ȘTEFAN TĂȘIEDANU.

Insemnări.

O nouă solie de pace a Papei Benedict al XV-lea. Neobosit în stăruințele sale de a promova cauza păcii, ori cel puțin de a îmblânzi grozăviile și de a mai alina durerile războiului, în 4 Martie c. sf. Părinte dela Roma a adresat Cardinalului *Pompili*, vicariul cetății eterne, o scrisoare, care ridicând de nou ideia păcii, a fost foarte viu și elogios comentată în toată presa mondială. În cuvinte pline de iubirea și duioșia unui adevărat părinte bun al tuturor, se insistă într'ânsa, cătră sfârșit, și asupra datorinței ce avem de a ne îngriji de *orfanii celor căzuți pe câmpul de luptă*, prin ce această scrisoare a vicariului lui Hristos are pentru noi în aceste zile de caldă însuflețire pentru cauza mare a orfanilor noștri, o îndoită însemnătate. De aceea o dăm aproape în întregime.

Iată ce zice sf. Părinte:

„În conflictul grozav, care sfășie Europa, Noi, ca păstor universal nu putem să rămânem indiferenți ori să privim lucrurile în tăcere, fără să neglijăm datorințele sfinte pe cari Ni-le impune misiunea păcii și a iubirii încredințată nouă din partea lui Dumnezeu. De aceea cu inima întristată de sceneria înfiorătoare, de repețiteori, și chiar dela începutul pontificatului nostru, Ne-am trudit, ca prin îndemnurile și sfaturile Noastre să silim popoarele beligerante la depunerea armelor așa fel, că ele să-și

aranjeze diferendurile prin înțelegere prietenească în chip potrivit demnității omenești. Ne-am aruncat așazicând între popoarele beligerante, cum se amestecă un părinte între fiii săi certați și i-am rugat stăruitor, ca în numele celui Dumnezeu care este iubirea și dreptatea fără de margini, să renunțe la gândul nimicirii împrumutate, fiecare parte să-și spună lămurit, mijlocit sau nemijlocit, dorințele sale, să chibzuiască apoi după dreptate și măsura posibilității asupra aspirațiilor popoarelor și, în caz de lipsă chiar în detrimentul iubirii de sine și a intereselor proprii, să aducă, în favorul echității și al binelui comun al totalității popoarelor, jertfele de lipsă și necesare.

Aceasta a fost și este și acum singura cale pentru aranjarea conflictului îngrozitor după cerințele dreptății și pentru de a ajunge la o astfel de pace, care să nu folosească unei singure părți, ci tuturor părților și care să fie dreaptă și stătornică.

Durere, glasul nostru de părinte nu a fost ascultat până acum și războiul cu toate grozăviile lui băntuie mai departe. Cu toate acestea, Noi, domnule Cardinal, nu putem tăcea și nu-i iertat să tăcem. Părintele, a cărui fii sunt într'o luptă sălbatică, nu poate să înceteze cu admonierile sale, singur pentru motivul, că rugămințile și lacrimile sale sunt fără de rezultat. De altă parte Dta știi, că repețitul strigăt de pace, și dacă n'a avut efectul dorit, a provocat totuș un puternic ecou și ca un balsam s'a lățit între neamurile beligerante și chiar între popoarele întregii lumi, trezind vii și fierbinți dorințe de a vedea conflictul sângeros cât mai curând aranjat.

Nu ne putem deci răbdă și încă odată ne ridicăm cuvântul împotriva războiului, care se prezintă în ochii Noștrii, ca sinuciderea Europei civilizate. Fiind împrejurările favorabile, nu putem întrelăsa, să nu indicăm tot felul de mijloace, cari pot servi pentru ajungerea scopului dorit*.

În cele următoare sf. Părinte arată apoi cum câteva doamne evlavioase din înalta societate romană i-au anunțat, că din prilejul binevenit al sf. Paresimi se vor organiza în societate anume, ca prin rugăciuni și abnegare mai ușor să poată mijloci dela Dumnezeu sfârșitul acestei cumplite urgii. Papa le laudă și îndeamnă pe toți la imitarea pildei lor. Deosebit se adresează sf. Părinte către mamele, soțiile, fetele și surorile celor ce sunt pe câmpul de luptă, ca prin stăruințele lor să facă ca toți membrii familiei să înalțe rugăciuni și să se înfrâneze, ca mânia dumnezească să fie îmblânzită. Foarte mult i-ar plăcea, dacă nu numai în Roma și în Italia, ci în familiile tuturor popoarelor beligerante s'ar sfinți spre acest scop cu deosebire ziua închinată jertfei sublime de pe cruce a veșnicului preot Isus Hristos, când și Maica durerilor ne va fi deosebit de îndurătoare, mijlocindu-ne ascultare la dumnezeescul său Fiu.

Apoi urmează astfel:

„Și am dori ca prin mila ce dăm că câștigăm și iertarea păcatelor, îmblânzind dreapta mânie a lui Dumnezeu și că fiecare familie, potrivit cu

averea de care dispune, să ofere obolul iubirii în favorul săracilor și nenorociților atât de scumpi Mântuitorului Isus, și deosebit în favorul acelor bieți copii lipsiți, a căror părinte căzut în acest groaznic măcel“.

Incheie apoi exprimându-și nădejdea, că la această mare operă de iubire se vor alătură chiar și popoarele neutrale, asigurând prin aceasta și mai mult ascultarea rugăciunilor noastre făcute cu vorba și cu fapta.

Iată deci, că ideea per eminentiam creștină care a provocat marea mișcare pentru *orfelinatul* bisericii noastre, găsește în cuvintele sf. Părinte dela Roma un apropos nu se putea mai binevenit.

Fie, ca cuvintele lui să afle și în inimile neamului nostru pretotindenii cuvenitul răsunset!

Redacția.

CRONICĂ.

Moartea reginei Elisabeta a României. Abia la un an și jumătate după moartea regelui Carol, s'a stins la București lumina vieții pământești a aceleia, a cărei suflet va arde deapururi cu lumina orbitoare a iubirii la „Vatra luminoasă“, înființată de dânsa. Din o întreagă serie de instituții caritative, ca societatea de binefacere „Elisabeta“, apoi „Furnica“, „Munca“, institutul „Surorilor de caritate“ și altele, cari toate ne reflectează câte un crâmpieiu din sufletul său de regină iubitoare a neamului său românesc, *pentru silele noastre închinat binelui orfanilor* se ridică, prin moartea ei, cu deosebire „Elena Doamna“, azilul ei de orfane. În locul micii principese Maria, răpită pare că anume din partea cerului, întreaga ei iubire de mamă s'a revărsat de atunci înainte asupra orfanelor, orbilor, răniților și cu'n cuvânt asupra tuturor, cari erau avizați să-i ceară vre-o rază a iubirii.

Osămintele ei pământești zac de acum alătura de cele ale regelui Carol în cavoul dela mănăstirea de Argeș, unde au dus și moaștele unicei lor odrasle Maria, dar sufletul ei va trăi în veci în inima neamului nostru. Va trăi și Carmen Sylva prin opera ei literară, dar va trăi mai ales „Mama orfanilor“ prin opera ei caritativă. Îmbrăcată cu hlamida de purpură a iubirii deaproapelui și pe cap cu coroana regală română, așa va rămâne în sufletul nostru icoana atât de simpatică a acestei legendare regine: *Cântecul pădurii*. (ar).

Un arhiereu și un preot de inimă pentru orfelinatul nostru. Arhiereul este pâr. episcop *Demetriu dela Oradea-mare*, care a oferit pentru orfanii neamului nostru nu mai puțin decât 40,000 adevă *patrușeci de mii* coroane. Știrea acestei danii cu adevărat princiare, și care nu stă singură în analele dăruirilor făcute de P. S. Sa, sosită la Blaj prin o depeșă adresată din Beiuș I. P. S. Sale Mitropolitului, a produs în toate inimile simțământul celei mai adânci mulțumiri pentru feliul cum Arhieriei noastre înțeleg spiritul vremii și împart cu mână largă acolo, unde inima le spune că lipsa o cere. Prin astfel de fapte, istoria bisericii noastre va înscrie noi pagini de glorie, legate de numele vrednicilor ei conducători de astăzi.

Acelaș val de însuflețire caldă a cuprins inimile noastre și la auzul jertfei ce veni să o facă, pentru acelaș scop, un *mic preot* cum își zice anonimul dăruitor al întregului său venit dela stat pe un an: *una mieie cinci sute* coroane. Promite chiar mai mult pentru cazul când toată lumea, mic cu mare, se va pătrunde de importanța acestei cauze, așa cum dânsul crede că va trebui să o facă. „Indemnat și încălzit de razele iubirii lor, zice el, voiu stărui pe lângă preoteasa, să trimită de vânzare în sat sau la oraș: ouă, pui, lapte, unt, legume, iar eu voiu vinde vre-o doi miei... vre-o vită sau altceva din ce avem, apoi, de va fi lipsă și cu un leac de supărare, voiu face ca soția mea, fetele și pruncii mei să abzică în anul acesta de haine, de pălării, de modă, și din economii și cruțări de aceste mă voiu sili să întregesc, cu ajutoriul lui Dumnezeu, ofertul meu de mai sus *la suma de 3000 coroane*“.

Și când te gândești, că acest preot, care singur de aceea nu iscălește, fiindcă „nu voește ca numele lui să figureze în șirele dintâi unde-i locul celor mari, ci la rândul său între cei mici“, are o familie de 6 membri, involuntar te închini în fața acestei jertfe cu adevărat preotești.

Nime nu știe încă cine se ascunde sub numele „micului preot“, stampila postei (de tren) ne-a destăinuit însă, că gestul acesta ne vine din Maramurăș. O împrejurare ce face ca bucuria noastră să fie cu atâta mai mare. (ar.)

*

Clericii seminarului Buneinvestiri și orfelinatul nostru. La „Apelul“ lansat de comitetul executiv al Orfelinatului dela Blaj, clericii seminarului Buneinvestiri au subscris

îndată suma de 1200 cor; au abzis apoi în folosul orfanilor de competența săptămânală de vin, ce li-se servia la masă și au proiectat aranjarea unei concert filantropic în favorul Orfelinatlui.

Este acesta fără îndoială unul dintre cele mai frumoase acte, cari au fost înregistrate cândva în analele acestui institut de creștere preoțească în cei aproape 150 ani de existență. Este în aceeaș vreme și o grăitoare dovadă a spiritului, care a însuflețit totdeauna pe acești viitori slujitori ai altarelor românești. Se cerea o jertfă, ei nu au întârziat să o aducă. Se cerea o jertfă mai mult dela alții decât dela ei. Ei însă au voit să ia parte la ea mai mult decât alții. Avem cu toții lipsă de pilde și ei au voit să dea o pildă, una dintre cele mai minunate, pe cari le-a dat vreodată biserica noastră.

Însuflețirea cu care au îmbrățișat acești cumiți clerici ideea orfelinatlui, nu a fost focul curând trecător al însuflețirilor atât de ușor deșteptate în sufletele tinere. Ea s'a concretizat în fapte, scobind prin jertfă curată în pietrile de temelie ale azilului pentru orfani, literele mari, literele de aur ale iubirii adevărate. (ic.)

*

Peste 100,000 cor. pentru orfelinatlul din Blaj într'o jumătate de lună. Iubirea creștină produce acum roadele sale. Fără îndoială sentimentele religioase, vorbind peste tot, s'au întărit în decursul acestui războiu și deosebit se poate spune aceasta despre acea parte a vieții religioase, care se manifestează prin ajutorarea celor lipsiți din cauza războiului. O clasică dovadă a acestei afirmări este chiar rezultatul cu adevărat impunător, pe care-l dau contribuiri pentru orfelinatlul nostru în scurtul interval de o jumătate de lună.

Peste o sută de mii de coroane, colectate în vreme de abia două săptămâni, este o sumă care ne inspiră cele mai frumoase nădejdi pentru viitor. Asta mai cu seamă dacă ne gândim, că în suma aceasta, pe lângă ofertele iubiților noștri arhieriei Victor și Demetriu, nu se cuprinde decât colecta Blajului și ofertele câtorva fruntași ai neamului, cari au prevenit cu obolul lor pe atâția alții ce vor urmă de aici înainte. Orașele și satele noastre abia vor fi auzit încă despre lozinca zilelor noastre, și pastorală I. Preasfințitului abia acum părășește tiparul. Când slova lui inspirată de focul iubirii va pătrunde

în toate cătunele noastre și un singur soldat din tranșee nu va mai fi să nu o cunoască, atunci rezultatul colectelor noastre sperăm să adaugă la cifra de mai sus *încă un zero*.

Da, milionul îl vrem! (ar.)

*

Asociația preoților adoratori. Dorințele calde, exprimate și tănuite ale multora, de a intra și noi preoții gr. cat. români *organizați* în organizația mondială a preoților adoratori, sunt împlinite. În Iulie 1915 Preasfințitul Dr. Valeriu T. Frențiu a decretat înființarea asociației preoților adoratori pentru eparhia Lugojului, în care însă poate intra fiecare preot român din provincia noastră mitropolitană, până la timpul, când și în dieceza proprie se va înființa o asociație similară. Directorul asociației, P. Augustin A. Pop, O. S. B. M. dela mănăstirea Prislopului, ne comunică în numărul mai recent (3—4) al „Cuvântului Adevărului“, că înscrierile celorce și-au exprimat dorința de a fi membrii s'au făcut deja la centrala din Bozen (Tirol) și că fiecare va primi în curând actul de primire, cum și libelele de adorațiune. Actul, în care se testifică, cumcă N. N. e înscris în numărul mai multor zeci de mii de membri ai Asociației generale, la datul și numărul cutare, cuprinde scopul asociației, datorințele, indulgențele și facultățile, cum și formula de dedicare (lui Isus) a membrilor.

Numărul membrilor asociației noastre e cam 100, care va sporii și se va întări zi de zi. O alipire mai caldă și mai conștientă a preoților noștri de Euharisticul Hristos ne va înmulți zelul serios, și munca altruistă și ne va întei și mai mult la lupta perseverantă pentru binele bisericii și al neamului nostru.

Pe paginile revistei noastre s'a scris de multe ori în chestiunea aceasta și se va scrie și în viitor pentru viața și înflorirea asociației, ce o avem acum, ca toți să înțelegem foloasele spirituale și materiale, cari se desprind din urmarea invitării: Gustați și vedeți, că e bun Domnul. Aliluia. (șr.)

Cărți și reviste.

În nr. 3. (10 Febr.) c. al acestei reviste, încreștând noua publicație lunară pentru popor »*Calea Vieții*«, pentruca — după cum ziceam — »din bună vreme să atragem atenția lumii asupra ei și... întrucât ceva nu ne convine, să indicăm dela început ce

credem că ar trebui să se îndrepte», am crezut că e bine ca și din vederea unui singur nr. (al doilea nu apăruse încă!) să relevăm o seamă de lucruri, cari puteau servi scopului ce ni-l fixasem. Spuneam atunci că primul număr »se prezintă ca tehnică destul de bine« și că »în general ni-se pare potrivit« și în ce privește cuprinsul. Exceptionam doar atributul de »ortodox-catolică« ce se dădea bisericii noastre și aglomerarea de material dintr'un articol al păr. Nicolae. Mai spuneam apoi, cu cel mai curat gând, că »limbajul peste tot nu ne mulțumește«, dar ne exprimam în aceeaș vreme și credința că păr. Brinzău dela Vulcan, care îngrijește revista, »ne poate da destul de ușor o îndreptare în această privință, prin ce ne va pune, sperăm, cât de curând în situația să putem recomandă, fără orice rezerve, această cale a vieții«.

Și la această apreciere, în care nime nu va putea descoperi vre-un dram de răutate sau ceva neadevăr, revista Cuvioșiei Sale dela mănăstirea Prislopului a păr. Leon I. Manu crede că trebuie să scrie la »poșta redacției« câteva șire de un revoltător cuprins. Cică »n'au răspuns până acum secăturilor (!) — că numai așa le poate numi, măcarcă sunt asigurați de cea mai curată intenție! — Culturii Creștine din motivul, că tot ce s'a spus (chipu la noi) s'a spus numai ca să fie spus«. Numind apoi »tragicomicării« șirele noastre schițate mai sus, continuă astfel: »Că, în sens absolut (!) luat, epitetul ,ortodox-catolică' (unul din punct de vedere calitativ, altul din acela geografic) e cel mai nimerit pentru biserica adevărată, ar fi o ofență să o explici unui profesor seminarial din Blaj. Că ce e cauza, că ,limba absolut (sic!) nu-i mulțumește' nu știm; fapt e că nr. 1, afară de mici excepțiuni e compus de însuș redactorul, despre a cărui limbă zicea altădată tot »C. C.«, că e ,curată, curgătoare și pe înțelesul poporului'. . . Dacă nu ne înșelăm, chestia asta cu totul altceva vrea să ajungă, că ce, n'o spunem aici«.

Și acum invităm pe iubiții noștri cititori, să nu-și pregete a mai răsfoi odată scrisul nostru din nr. 3 (p. 95—6) și să spună apoi, dacă a avut ceva noimă și rost această ieșire, pentru noi cu totul neînțeleasă, a fraților călugări dela mănăstirea maicii Domnului. Noi credem că nu, fiindcă nici nu are dreptate, nici nu e ținută în terminii potriviți unei reviste de predică și moralizare, dupăce nici cu țărani (în vre-o revistă pentru popor!) nu se vorbește astfel. Dar lăsăm asta. Intrebăm numai, dacă nu li-se pare și Dlor, »adevărată tragicomicărie« feliul cum cearcă să justifice epitetul faimos de »ortodox-catolic«, întrebuițat în timpul din urmă în mod oficios (a se vedea »Mărturisirea ortodoxă a bisericii catolice« scoasă în 1914 de d. Dr. Pavel Roșca la Sibiiu) din partea bis. neunite. Asta nu poate merge, și pentru ca să înțelegi atât, ne place să credem, că nu-i nevoie să fii tocmai profesor seminarial. Ce privește apoi limbajul (nu limba!) invităm pe oricine să citească primul nr. din

»Calea Vieții« și credem că ne va da dreptate. Câteva aderări avem deja, și pe cât știm le are și pâr. redactor dela Vulcan, care altădată va fi scris așa cum am spus-o, și cum credem că va putea scrie și în viitor (am spus-o dar chiar în recenzie cu pricina!), dar în »C. V.« nu am găsit ce doream să aflăm.

Pe urmă și o rugare. Am vrea să știm, ce este acel altceva ce am vrea să ajungem cu scrisul nostru, dar ce nu ni-se spune. Iată noi o spunem de nou: am voit o îmbunătățire a revistei, care în nr. ei al doilea se și prezintă mult mai bine ca în cel dintâiu număr-reclan. Punct. (ar.)

TELEFON.

Manuscrisele nu se înapoiază.

Cz. Saraseu. Suntem foarte veseli, că mințile și inimile oamenilor se îndreaptă tot mai mult spre Euharisticul Hristos. În chestia, ce Vă interesează, vom scrie, poate în numărul viitor. Poporul se poate pregăti de acum, ținându-i la însărat meditații scurte despre Sf. Euharistie.

Abonaților din România. Constatăm cu mulțumită, că prin pâr. Dr. I. Bălan, protopop unit în București, și-au achitat abonamentele următorii: 1. Biblioteca M. S. Regelui pe an. trecut și curent; 2. Biblioteca A. S. Principelui Moștenitor pe an. tr. și curent; 3. I. P. S. S. arhiep. R. Netzhammer pe an. c.; 4. Seminarul catolic (București) pe a. tr. și c.; 5. Il. Sa Augustin Kuczka, prelat, pe a. c.; 6. D. Mariu Theodorian-Carada, avocat, pe a. tr. și c.; 7. Sf. Sa B. Morariu pe a. c.; 8. D. Dr. Vas. Bianu—Buzău pe a. c.; 9. Sf. Sa Grig. Enariu—Iași, rector pe a. tr. și c.; 10. Sf. Sa Dr. Petru Pal—Iași, prof. pe a. penultim și antepenultim; 11. Sf. Sa Grațian Carpați—Săbăoani pe a. c.; 12. Sf. Sa T. Bălășel Ștefănești pe a. tr. și c.; 13. Sf. S. P. Mosel—Bacău pe a. c.; 14. Sf. S. P. Alois Gonska Cioplea pe a. c.; 15. D. Ioan Popescu—București pe a. c. și 16. Reverendisimul D. Carol Auner, canonic pe a. c. — Rugăm și pe ceilalți P. T. abonați din România să binevoiască a ne plăti abonamentele tot prin prietinel nostru pâr. Dr. I. Bălan.

P. Aurora. — America 1. În o scrisoare recomandată din prima jumătate a lunei Dec. a. tr. Vi s'a comunicat, că în împrejurările de acum nu Vi se pot trimite calendarele dorite, cum nu Vi se pot speda nici cărțile, ce le-ați comandat în anul acesta. Bani, ce i-ați trimis în anul trecut și în cel curent sunt depuși la institutul de economii »Patria« din Blaj pe numele Sf. Voastre. 2. Ori cât de mult ar reclama interesele credincioșilor noștri de acolo sporirea numărului preoților, acum nu se poate.

Biserica gr. cat. Oradna. Am primit prin adm. »Unirea« 10 cor. ca abonament.

C. Mărgineni. Numărul cerut Vi s'a spedit. Ceealaltă dorință încă Vi se va împlini.

Dr. P. Abrud; V. Orăștie; Dr. F. Óbëb; L. Lunca. Numerii ceruți Vi s'au spedit.

I. Boarta; G. Hădărău. Plata abonamentului Sf. V. e achitată până finea anului curent.

Ch. Kissomkut. Sf. V. ați achitat abon. până la finea anului curent.

Biserica gr. cat. Ujradna. Restăți pe anul curent.

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Membrii redacției.